

Měl nacistický útok na SSSR v létě 1941 ohlas v pražských ulicích?

Ze zápisů vybraných oddělení uniformované stráže Bezpečnosti

► David Hubený

Úvod

V Praze se od roku 1786 staralo o veřejnou bezpečnost policejní ředitelství, které v polovině devatenáctého století prodělalo tak zásadní reorganizaci, že sám úřad považoval rok 1850 za datum svého založení. Tehdy také vznikl institut, který Pražany a jeho bezpečnostní úřad provázel bezmála dalších sto let. Jednalo se o postupně přibývajících okresní policejní komisariáty, které prostřednictvím sítě hlavních a pobočných policejních stanic¹ s uniformovanými příslušníky² zajišťovaly veřejnou bezpečnost. Pro každý komisariát existovalo jedno oddělení uniformované stráže bezpečnosti, které obstarávalo bezprostřední styk s občany a vysílalo hlídky do ulic. Na policejních strážnicích byly vedeny staniční služební knihy, v nichž se odráží denní události, o kterých získala policie povědomí. Formou stručného popisu se zapisovaly běžné i mimořádné momenty. Úzký kontakt policejních orgánů s obyvateli města a s jejich životními zkouškami v kombinaci s pravidelným a strukturovaným úředním záznamem umožňuje nahlédnout do života v pražských ulicích bez optiky velkých dějin,³ kterou však nelze zcela opominout, neboť např. různá bezpečnostní opatření a s tím spojené uzavírky či přesuny velkého počtu uniformovaných mužů ovlivňovaly odvěky chod osobních záležitostí obyvatel i návštěvníků města Prahy.

1 Ke komisariátům a síti stanic viz HUBENÝ, David. *Policejní ředitelství Praha II – stanice a komisariáty (1917) 1919–1955. Dílčí inventář*. Praha: Národní archiv, 2013, s. 1–6.

2 K nim podrobněji viz HOŠŤÁLEK, Josef. *Organisace sborů stráže bezpečnosti, všeobecná ustanovení o služebním poměru, povinnosti, práva, zvláště pak platová úprava*. Praha: Odborové sdružení stráže bezpečnosti, 1929.

3 K možnostem staničních služebních knih a k událostem po útoku na Heydricha viz HASIL, Jan; HUBENÝ, David. Jeden dramatický den Protektorátu – uniformovaná policie ve Velké Praze 27. května 1942 a dnech následujících. In: HASIL, Jiří; HRDLIČKA, Milan (ed.). *Psáno do oblak. Sborník k nedožitým sedmdesátinám prof. JANA KUKLÍKA*. Praha: Karolinum, 2011, s. 101–102.

Přepadení Sovětského svazu nacistickým Německem a jeho zapojení do probíhající války v létě 1941 bylo událostí, která chtě nechtě, přímo či nepřímo, zasáhla veškeré obyvatelstvo v české kotlině. Mnozí si to sice v ten den ještě neuvědomovali, ale válka se od této chvíle naprosto změnila a proměna okupační politiky měla do města dorazit na podzim 1941 v podobě Reinharda Heydricha. Prozatím vnímavější a přemýšlivější část obyvatelstva chápala, že pravidla války a válka samotná se změnily. Pro většinu Čechů a českých Pražanů bylo nyní již jen otázkou, jak dlouho ještě potrvá nacistická přítomnost. Pro příslušníky německého etnika to jistě bylo další tažení, během něhož se měla prokázat nadřazenost jejich ideologie a státního zřízení, které se ovšem zastavilo u Moskvy a už se k ní nikdy znovu nepřiblížilo. Pro české kolaboranty z řad fašistických skupinek přinášelo nové válečné dobrodružství šanci na zvýšení jejich důležitosti pro okupanty v podobě nabídek na zapojení českého národa do boje proti SSSR vysláním vojenského útvaru.⁴ S ohledem na dřívější zkušenost s československými legiemi posilovanými českými zajatci z řad rakousko-uherské armády nebyla tato iniciativa akceptována. Gestapo vidělo v českých fašistech alespoň vítaný zdroj spolupracovníků na dodávání nejrůznějších udání v boji proti komunistickému odboji.⁵

Začátek dalšího válečného tažení pochopitelně vzbuzoval zájem okupačních úřadů o to, jak budou obyvatelé protektorátu reagovat. Sicherheitsdienst⁶ se ve své přehledové zprávě za červen 1941 domníval, že dřívější úspěšné zásahy proti odboji, jakož i různým veřejným demonstracím přispěly k tomu, že navenek se nic moc nedělo. Podle mínění této instituce sehrál roli fakt, že předtím byly oba státy v celkově přátelských stycích.⁷ O měsíc později se již na úvod konstatovalo, že další měsíc přinesl nárůst protiněmeckých postojů, prvotní úspěchy byly bagatelizovány jako pro výsledek války nepodstatné a rostla víra, že wehrmacht dopadne jako Napoleonova armáda, přičemž odmítavá reakce na akci V byla v tomto kontextu nepřehlédnutelná⁸ a jmenovaná nacistická služba jí věnovala zvláštní pozornost.⁹ Kromě toho rostlo

4 PASÁK, Tomáš. *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*. Praha: Práh, 1999, s. 318–320.

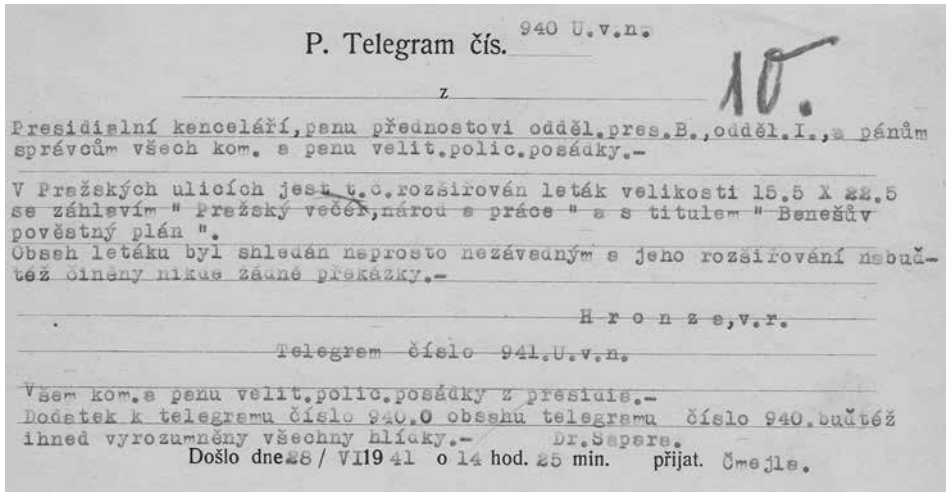
5 PASÁK, Tomáš. *Pod ochranou říše*. Praha: Práh, 1998, s. 314.

6 Podrobněji k názorům této organizace viz VAJSKEBR, Jan; KRČMÁŘ, Dalibor. *Reakce protektorátní veřejnosti na vypuknutí německo-sovětského konfliktu*. SYRNÝ, Marek a kol. *Slovensko v roku 1941. Politika – armáda – společnost*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2012, s. 151–164 a VESELÝ Martin. *Tři měsíce do příchodu. Léto 1941 pohledem denních zpráv řídicího úseku bezpečnostní služby v Praze*. In: ROKOSKÝ, Jaroslav; VESELÝ, Martin (ed.). *Za svojí ideou, za svým cílem (1939–1989)*. Ústí nad Labem – Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně – Doplněk, 2018, s. 13–58.

7 Periodické zprávy pražského řídicího úseku SD. In: *Národní archiv* [online]. [Cit. 2021-10-01.] Dostupné z: <http://web.nacr.cz/sd/?session=b1f6b4778b3ac4c7a07ccfa513e50019&tk=14936&od=3>.

8 Tamtéž.

9 Periodické zprávy pražského řídicího úseku SD. In: *Národní archiv* [online]. [Cit. 2021-10-01.] Dostupné z: <http://web.nacr.cz/sd/?session=b1f6b4778b3ac4c7a07ccfa513e50019&tk=13673&od=54> a <http://web.nacr.cz/sd/?session=b1f6b4778b3ac4c7a07ccfa513e50019&tk=17542&od=55>.

Obr. 1: Telegram útvarům Policejního ředitelství v Praze, aby nebránily rozšiřování letáku *Benešův pověstný plán* (NA, f. PŘ-SK, kart. 6, sign. 10)

přesvědčení, že úspěchy wehrmachtu dosáhly již svého vrcholu a Německo bude nyní čelit jednotnému tlaku SSSR, Spojeného království a nakonec i USA.¹⁰

Z hlediska pražské policie přibyla útokem proti SSSR nová agenda, neboť dne 23. června 1941 krátce po deváté hodině dorazil z cizineckého oddělení Policejního ředitelství v Praze telegram určený všem okresním policejním komisařstvím, že *právě byla nařízena ohlašovací povinnost příslušníků „S. S. S. R.“ a bývalých příslušníků Ruských [!], nyní bez státní příslušnosti, jakož i bývalých příslušníků Litevských [!] a Estonských [!]*. Evidence se prováděla *jen v cizineckém oddělení policejního ředitelství v Praze I, Perštýn číslo 9, přízemí*. Ohlásivší se cizinci měli být odesíláni na tuto adresu.¹¹ Zahájení války proti SSSR přešlo dělnictvo údajně *zdrženlivě a ukázněně*¹² a policie byla pro jistotu koncem června 1941 instruována, aby nebránila v šíření propagandistické tiskoviny *Benešův pověstný plán*.¹³

Souviselo to s tím, že po útoku na SSSR se rázem zlepšila pozice československé exilové vlády v Londýně a došlo k jejímu plnému uznání od obou hlavních profašistických mocností (tedy Spojeným královstvím a Sovětským svazem) necelý měsíc po zahájení nového tažení,¹⁴ které Edvard Beneš ve svém rozhlasovém projevu

10 Periodické zprávy pražského řídicího úseku SD. In: *Národní archiv* [online]. [Cit. 2021-10-01.] Dostupné z: <http://web.nacr.cz/sd/?session=b1f6b4778b3ac4c7a07ccfa513e50019&tk=16087&od=4>.

11 NA, f. Policejní ředitelství Praha II – stanice a komisariáty (dále PŘ-SK), kart. 6, sign. 8.

12 NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezídium, kart. 1595, sign. 42/D-16/4, manipulační období 1941–1950, nefol.

13 NA, f. PŘ-SK, kart. 29, sign. 77.

14 GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan. *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha: Themis, 1996, s. 172–173.

z 24. června 1941 označil za *sebevražedný čin od Německa*.¹⁵ To mimo jiné zdůvodňovalo svůj akt rozsáhlou sovětskou zpravodajskou činností v protektorátu,¹⁶ a tak ani nepřekvapilo, že zpráva vyvolala živý ohlas na stránkách legálního a ilegálního tisku, přičemž jejich stanoviska se pochopitelně rozcházel.¹⁷

Díky výše zmíněným staničním služebním knihám si můžeme přiblížit dění v ulicích hlavního města protektorátu v létě 1941 pohledem malých dějin a problémů, které vedle každodenních trampot trýznil i básníkem Františkem Hrubínem vzpomínaný *hukot úzkosti*¹⁸ probíhající okupace, světové války a jejich zvrátů. Text samozřejmě zachycuje pouze to, co do oficiálních záznamů uvedli sami policisté po návratu z ulice, popř. co přímo na stanici ohlásili občané. Policisté tak svými hlášeními určovali, co z dobového dění zůstane uchováno pro budoucí generace. Ačkoliv s policií je spojen pojem cenzura, lze to policistům v tomto dějinném období odpustit. Tím, že něco zamlčeli, přehlédli nebo zničili (pokud měli příležitost, vůli a odvahu), chránili své spoluobčany. Snad nejlepší vysvědčení pražské policii vydali fašisté z Vlajky, protože ve sledovaném období se policejní ředitelství zabývalo přípravou reakce na údajně připravovanou akci vlajkařů *proti pražské „bolševické“ policii*.¹⁹ Obavy policie po událostech ze srpna 1940 v Dušní ulici, kdy kolaborantským bicům navíc přišlo na pomoc SS a zasahující policisty ohrožovalo kulometry,²⁰ tedy nebyly bezdůvodné.

Nacistická akce V (Victoria), která vznikla jako unáhlená reakce na britský originál (Victory), podnítila svojí vynuceností odpor a tím pádem také bohatou lidovou tvořivost,²¹ a tak se například tři písmena V vylepená na trafice na Dejvickém náměstí v noci rozšířila o výzvu *Vraťte Vůdci Varlata!* a strážníci byli hradním úředníkem ráno viděni, jak nápis odstraňují dřívě, než přijede gestapo a někoho zatkne, jak se úředník domníval.²² Pravdou je však opak, totiž že policisté postupovali podle instrukcí protektorátního Ministerstva vnitra, přičemž léto bylo plné hlášení o různých úpravách či poškozeních tohoto symbolu v celém protektorátu a například pražská policie až v polovině září 1941 ohlásila snížení počtu takovýchto případů. Dopisem z 22. července 1941 dala okupační moc najevo, že s výsledky protektorátní policie při

15 HAUNER, Milan (ed.). *Edvard Beneš. Paměti II. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*. Praha: Academia, 2008, s. 167–168; k uznání od obou velmocí viz s. 164–170.

16 GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan, ref. 14, s. 165–166.

17 GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan, ref. 14, s. 168–170.

18 HRUBÍN, František. *Z Jobovy noci*. In: BLAHYNKA, Milan (ed.). *Tisíc let české poezie. Díl III. Česká poezie XX. století*. Praha: Československý spisovatel, 1974, s. 256.

19 Periodické zprávy pražského řídicího úseku SD. In: *Národní archiv* [online]. [Cit. 2021-10-01.] Dostupné z: <http://web.nacr.cz/sd/?session=b1f6b4778b3ac4c7a07ccfa513e50019&tk=4519&od=33>.

20 PASÁK, Tomáš, ref. 4, s. 302–303.

21 VAŠEK, František; ŠTĚPÁNEK, Zdeněk. *Názorové střety a akce „V“*. Protektorátní nacistická propaganda a odpor proti ní. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 2001, roč. LIII., s. 244–247; VESELÝ, Martin, ref. 6, s. 18, 20–24.

22 VELČOVSKÝ, Václav (ed.). *Josef Kliment. U obětovaného prezidenta. Hořké paměti Háchaova tajemníka*. Praha: Academia, 2019, s. 424–425.

ochraně tohoto symbolu nebyla vůbec spokojená,²³ přestože policisté byli již předtím informováni, že při odstraňování a zamazávání uvedených přípisů je nutno odstranit každou laxnost a ledabylost. Tyto upomínky musely být nadále rozesílány i v dalších měsících,²⁴ ale od podzimu 1941 do ledna 1942 akce s písmenem V pozvolna zanikla.²⁵

Z množství dochovaných staničních služebních knih byly vybrány ty, které jsou zajímavé místem svého vzniku, například bývalé centrum komunistického hnutí Karlín, dělnický až lumpenproletářský Žižkov, podhradí s množstvím významných institucí Malá Strana, dále třeba okolí sídla Ministerstva vnitra na Letné a také centrum města s obrovským pohybem obyvatelstva Dolní Nové město, kde se však dochovaly knihy pouze pro oblasti nádraží. Jedná se tedy o různé lokality co do jejich složení, nasycení budovami nejrůznějších úřadů, ale policií dlouhodobě pečlivě monitorované buď pro jejich správní a politický význam, nebo jako místo z hlediska veřejné bezpečnosti dlouhodobě nevyhovující. Rozdělení podle jednotlivých městských částí, respektive okresních policejních komisariátů, zároveň umožňuje sledovat pozoruhodné rozdíly v životě jednotlivých čtvrtí.

Časově bylo sledováno období od předvečera nového tažení 20. června do 22. července 1941, tedy včetně zavádění akce V (Victoria), která se stala vděčným terčem nejrůznějších úprav zásadně nepřejících vítězství okupační říši.

Pulzující město a jeho čtvrti

Malá Strana

Malostranští policisté se nacházeli oproti jiným kolegům v nezáviděníhodné situaci, neboť na území jejich obvodu, beztak nebezpečně přiléhajícího k místům, kde sídlily ústřední okupační úřady, se nacházelo německé posádkové velitelství, které každé ráno vyvěšovalo vlajku, jak policisté důkladně sledovali, stejně jako budovy různých konzulátů, zejména jugoslávského, který byl dne 19. června předán tajemníkem švýcarského konzulátu příchozím říšskoněmeckým diplomatům a odkud byly následně odvezeny různé písemnosti na místní gestapo, popřípadě do starého papíru.²⁶ Dohled byl tak důkladný, že když ráno 27. června chtěla rodina vrátného na konzulátu odvézt dětskou postýlku a peřinky na letní byt, musela se vykázat potvrzením okupačních úřadů, že se jedná o jejich majetek.²⁷ O několik dní později, 24. června, vstoupila do budovy francouzského konzulátu za přítomnosti správce

23 NA, f. Ministerstvo vnitra I – nová registratura, kart. 11975, sign. 1419.

24 NA, f. PŘ-SK, kart. 29, sign. 77.

25 VAŠEK, František; ŠTĚPÁNEK, Zdeněk. Názorové střety a akce „V“. Protektorátní nacistická propaganda a odpor proti ní. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 2001, roč. LIII, s. 248.

26 NA, f. PŘ-SK, kniha 186, zápis z 19. na 20. 6. 1941.

27 Tamtéž, zápis z 27. na 28. 6. 1941.

amerického konzulátu regulační komise kvůli měření.²⁸ Zahrada amerického konzulátu se stala 26. června cílem nájezdu několika dospívajících německých studentek, které do ní pronikly rozbořenou zdí, přičemž ignorovaly tabulku zakazující vstup. Po zjištění byly ihned vyvedeny.²⁹ Totéž se stalo také účastníkovi soutěže v amatérské fotografii.³⁰

V souvislosti se zákrokem proti sokolům střežili policisté Tyršův dům, kde 1. července 1941 zapečetili jednu místnost s dokumenty.³¹

Větší „zábavu“ však službukonajícím policistům zajišťovalo množství hospůdek, jejichž majitelé byli v permanentním pokušení překročit policejní hodinu. Asi nepřekvapí, že s ohledem na blízkost různých vzdělávacích institucí se občas jednalo o věhlasné narušitele, například akademického sochaře a profesora Uměleckoprůmyslové školy Jana Loudy, který se svými studenty slavil 19. června zakončení školního roku. Hrdinný profesor vzal veškerou zodpovědnost na sebe, zatímco hospodský utekl... Zúčastnění studenti³² Vladimír Dostál (nar. 19. prosince 1916), František Rabel (3. června 1921 – 7. dubna 2007),³³ Jan Simota (nar. 19. září 1920 – 13. března 2007)³⁴ a Václav Bejček (12. července 1922 – 2. června 1983)³⁵ dosáhli později vesměs uznání ve svém oboru, ba i uznání vedení své někdejší školy. Nepochybně k tomu přispěl fakt, že byli mnohem strážlivější než jistý student obchodní školy, který pro otravu alkoholem musel být nejprve odvezen do nemocnice k ošetření a následně strážlivě na policejní stanici, než byl s to postavit se na nohy...³⁶ Jindy se ovšem jednalo o banální opilce, například močící ve stanici elektrické dráhy na Malostranském náměstí.³⁷ Zcela jednoznačné bylo vystoupení Boženy Vrtíškové (nar. 14. května 1911), která na procházející německé vojáky udělala dlouhý nos a gesty jim naznačovala, že jsou padlí na hlavu. Vojáci ihned požádali o zákrok policii, která ženu zatkla a dodala na německé velitelství, jež zažádalo o její předání vojenskému soudu. Policistům sdělila, že jsou horší než Němci, neboť jsou zrádci.³⁸ Naopak jiná žena se stala obětí fyzického útoku dvou podnapilých vojáků, kteří ji povalili na zem a kopli do obličeje,

28 Tamtéž, zápis z 24. na 25. 6. 1941.

29 Tamtéž, zápis z 26. na 27. 6. 1941.

30 Tamtéž, zápis z 6. na 7. 7. 1941.

31 Tamtéž, zápis z 1. na 2. 7. 1941.

32 Tamtéž, zápis z 19. na 20. 6. 1941.

33 Ak. sochař František Rabel. In: *Royal Dux Bohemia* [online]. [Cit. 2021-10-01.] Dostupné z: <http://www.royaldux.cz/cs/vytvarnici-royal-dux/frantisek-rabel>.

34 Jan Simota. In: *Wikipedia* [online]. [Cit. 2021-10-01.] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Simota.

35 Václav Bejček. In: *Vetřelci a volavky* [online]. [Cit. 2021-10-01.] Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochari/vaclav-bejcek>.

36 NA, f. PŘ-SK, kniha 186, zápis z 1. na 2. 7. 1941.

37 Tamtéž, zápis z 19. na 20. 6. 1941.

38 Tamtéž, zápis z 25. na 26. 6. 1941.

načež utekli.³⁹ Horší incident se dotkl Darji Michajlové (nar. 9. března 1898), která 1. července 1941 spáchala sebevraždu skokem z okna. Důvodem byl žal z úmrtí její matky v Sovětském svazu.⁴⁰

Policisté běžně asistovali u šetření různých dopravních přestupků,⁴¹ nehod armádních vozidel⁴² a samozřejmě zajišťovali a monitorovali průjezdy vozů význačných osob, zejména státního prezidenta Emila Háchy⁴³ a okupačních potentátů,⁴⁴ ale také průjezdy kolon okupačních armády nebo osamělých vozidel.⁴⁵

Samotný 22. červen ještě nepřinesl žádné události, které by vybočovaly z uvedené koloritu,⁴⁶ ale druhý den, tj. 23. června, projely obvodem vozy důstojníků SA a HJ a na italském konzulátu se konala recepce.⁴⁷ Italský a rumunský konzulát měl ostatně občas problémy se zatemněním, ale protože policie všechny budovy diplomatických zastoupení střežila, byly podobné případy rychle vyřešeny.⁴⁸ Policisté si jistě vychutnali upozornění vojenské komandatury na případy vlastního nedostatečného zatemnění.⁴⁹ Ostatně zatemnění bylo průběžně sledováno z různých hlásek (např. na Petříně), popřípadě byly zřizovány nové pozorovatelný (např. 27. června na věži kostela svatého Mikuláše),⁵⁰ a střeženy byly budovy protektorátní vlády, například během zasedání hospodářského komitétu ministrů na Ministerstvu financí,⁵¹ ale hlavně při zasedání ministerské rady v Kolowratském paláci,⁵² popřípadě při dalších setkáních úředních představitelů.⁵³

V Praze byl v době zahájení operace Barbarossa částečně natáčen snímek *Kameraden* Hanse Schweikarta, pojednávající o napoleonských válkách.⁵⁴ U natáčení asistovala policie, která také evidovala zranění několika členů komparzu, která utrpěla při filmování bojových scén.⁵⁵

39 Tamtéž, zápis z 30. 6. na 1. 7. 1941.

40 Tamtéž, zápis z 1. na 2. 7. 1941.

41 Např. tamtéž, zápis z 20. na 21. 6. 1941.

42 Např. tamtéž, zápisy z 25. na 26. 6., z 13. na 14. 7. a z 20. na 21. 7. 1941.

43 Např. tamtéž, zápisy z 20. na 21. 6., z 26. na 27. 6. a z 10. na 11. 7. 1941.

44 Tamtéž, zápis ze 4. na 5. 7. 1941.

45 Např. tamtéž, zápisy z 23. na 24. 6., z 3. na 4. 7. a z 5. na 6. 7. 1941.

46 Tamtéž, zápis z 22. na 23. 6. 1941.

47 Tamtéž, zápis z 23. na 24. 6. 1941.

48 Tamtéž, zápisy z 23. na 24. 6. a z 28. na 29. 6. 1941.

49 Tamtéž, zápis z 29. na 30. 6. 1941.

50 Např. tamtéž, zápis z 27. na 28. 6. 1941.

51 Tamtéž, zápis z 25. na 26. 6., z 9. na 10. 7. a ze 17. na 18. 7. 1941.

52 Např. tamtéž, zápisy z 26. na 27. 6., 30. 6. na 1. 7., z 2. na 3. 7. a ze 14. na 15. 7. 1941.

53 Např. tamtéž, zápis z 16. na 17. července 1941.

54 *Kameraden*. In: *Filmportal.de* [online]. [Cit. 2021-10-01.] Dostupné z: https://www.filmportal.de/film/kameraden_b4731f248eff46328514071e3ef2fb0e.

55 NA, f. PŘ-SK, kniha 186, zápis z 24. na 25. 6. 1941. Podrobněji viz Národní filmový archiv, f. Českomoravské filmové ústředí, kart. 34, inv. č. 592.

S ohledem na skutečnost, že válka na kontinentě probíhala od září 1939, byla poněkud překvapivá stížnost obyvatel jednoho z domů na Malostranském náměstí, že ve sklepě hnije hromada brambor a zápach prostupuje celým domem...⁵⁶ Naopak nepřekvapí, že se objevovaly stížnosti na nedostatek potravin, respektive odmítnutí prodeje potravin, které již ale nebyly na skladě. A tak i stěžovatelka německé národnosti odešla s prázdnou.⁵⁷

Zahrnutí sadů na Petříně do obvodu přinášelo případy osob přistižených v nočních hodinách v křoví,⁵⁸ ale také nutnost vymáhání zákazu pobytu židovských obyvatel v parku.⁵⁹ Život přinášel i další případy, například rvačku mezi vrátným a osobou, která močila v domě na chodbě,⁶⁰ popřípadě bitky mezi majiteli a podnájemníky.⁶¹

Celý prostor malostranského komisariátu byl natolik nasycen významnými institucemi s patřičnou ochranou, že na nějaké odbojné aktivity se nedalo příliš myslet. Toto přesycení dozorem nezabránilo množství dopravních a hlavně opilckých výjevů, a vlastně ani nemohlo, neboť ostraha se zaměřovala na bodové cíle, ale opilcké výjevy vyvolávaly dojem naprosté prapodivné normality, kterou tu a tam doplňoval například koncert německé vojenské hudby.⁶² Až 6. července 1941 byl na policejní stanici donesen první ilegální leták, který kdosi odvážně vylepil v podloubí zemského četnického velitelství.⁶³ O deset dní později, 16. července, byly nalezeny tři nálepky s heslem *Žádné kovy Hitlerovi s kladivem a srpem*.⁶⁴ Druhý den se letáček objevil zase.⁶⁵

Akce V vyvolala u publika pobavení, pokud však smích zaslechli říšskoněmečtí vojáci, ihned dobrou náladu zkazili předáním rozjívěného občana policii.⁶⁶ Další variace na tuto akci se odehrála před nemocnicí Milosrdných sester ve Vlašské ulici, kde bylo k písmenu V jednoduše připsáno ČSR. Písmena drátěným kartáčem ihned odstranil zasahující policista a vyčištěné místo ještě přetřel barvou získanou od procházejících dělníků.⁶⁷ Na žádost německého bankovního úředníka byl na policii předveden pětadvacetiletý Jiří Nosek (nar. 16. února 1916), který cestou po Karlově mostě a na dalších místech psal červenou tužkou písmena SSSR. Ihned byl

56 NA, f. PŘ-SK, kniha 186, zápis z 27. na 28. 6. 1941.

57 Tamtéž, zápis z 28. na 29. 6. 1941.

58 Např. tamtéž, zápis z 28. na 29. 6. 1941.

59 Tamtéž, zápis z 6. na 7. 7. 1941.

60 Tamtéž, zápis z 30. 6. na 1. 7. 1941.

61 Tamtéž, zápis z 1. na 2. 7. 1941.

62 Tamtéž, zápis z 11. na 12. 7. 1941.

63 Tamtéž, zápis z 6. na 7. 7. 1941.

64 Tamtéž, zápis z 16. na 17. 7. 1941.

65 Tamtéž, zápis ze 17. na 18. 7. 1941.

66 Tamtéž, zápis z 18. na 19. 7. 1941.

67 Tamtéž, zápis z 20. na 21. 7. 1941.

vyslán policista, aby nápisy odstranil a tužka byla zabavena.⁶⁸ Nelenili ani čeští fašisté a v noci z 21. na 22. července rozhodli letáky *Mladí dělníci, mladí Češi a Češky* s citátem Adolfa Hitlera o budoucí výstavbě Německa.⁶⁹

Dolní Nové město

Na těšnovském nádraží byly hlídky zatíženy obvyklými povinnostmi, jako bylo potírání pašování spolu s asistencemi orgánům hospodářské kontroly, dále se jednalo o různé ztráty a nálezy, krádeže, děti ztracené při svých průzkumných misích, bezdůvodné zdržování se v areálu, dopravní přestupky...⁷⁰ Hlídky z Masarykova nádraží na tom byly obdobně, ale přece jen měly pestřejší službu, například když zajišťovaly předvedení na německou kriminální policii, popřípadě 28. června, kdy u Hybernského nádraží zjistili nápis *Ať žije rudá armáda*.⁷¹ Dne 2. července pak přijelo na 600 dělníků pracujících v Německu,⁷² kteří se následně rozešli po městě či na jiná nádraží na další cestu domů.⁷³ O dva týdny později byli na říšský pracovní úřad předvedeni dva mladíci pro podezření, že utekli z práce v říši, neboť byli nalezeni ve vlaku pod lavicemi cestou z Německa.⁷⁴ Krátce nato byl zadržen muž vylepující obecně protiválečné plakáty.⁷⁵

Holešovice

V Holešovicích se dochovaly tři knihy, a to pro stanici ve Veletržní ulici a dále pro hlavní strážnici celého holešovického komisariátu v ulici Na Maninách.

V případech hlavní strážnice byly běžně stavěny hlídky při průjezdu říšského protektora, řešily se případy pokousání psem, byly prováděny namátkové kontroly motorových vozidel a z jiných zajímavějších případů lze zmínit nález poškozených vojenských pušek ve Vltavě 19. června, jakož i výskyt letáček Vlajky s vysvětlením jejich cílů v odpoledních hodinách 20. června.⁷⁶ V brzkých hodinách 10. července byly opět nalezeny letáky a plakáty Vlajky,⁷⁷ která o něco později přizdobila telefonní budku dalším letákem.⁷⁸ Letáková ofenziva Vlajky skončila ráno 20. července, kdy

68 Tamtéž, zápis z 20. na 21. 7. 1941.

69 Tamtéž, zápis z 21. na 22. 7. 1941.

70 NA, f. PŘ-SK, kniha 148, zápisy z 20. 6. až 22. 7. 1941.

71 NA, f. PŘ-SK, kniha 156, zápis z 28. na 29. 6. 1941.

72 K práci v Německu viz KOKOŠKOVÁ, Zdeňka; PAŽOUT, Jaroslav; SEDLÁKOVÁ, Monika (ed.). *Pracovali pro Třetí říši: Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva Protektorátu Čechy a Morava pro válečné hospodářství Třetí říše (1939–1945). Edice dokumentů s historickým úvodem Stanislava Kokošky*. Praha: Scriptorium, 2011.

73 NA, f. PŘ-SK, kniha 156, zápis z 2. na 3. července 1941.

74 Tamtéž, zápis ze 17. na 18. července 1941.

75 Tamtéž, zápis z 20. na 21. července 1941.

76 NA, f. PŘ-SK, kniha 407, zápis z 19. na 20. 6. 1941.

77 NA, f. PŘ-SK, kniha 408, zápis z 9. na 10. 7. 1941.

78 Tamtéž, zápis z 14. na 15. 7. 1941.

Obr. 2: V důsledku zaboru některých budov ústředních orgánů zaniklé republiky okupačními úřady získalo Ministerstvo vnitra novostavbu úřední budovy na Letné, která byla původně určena pro Nejvyšší ústřední kontrolní úřad. Změna určení si vyžádala některé stavební úpravy (NA, f. Ministerstvo vnitra I – nová registratura, kart. 5480, sign. P 1351)

bylo shledáno, že v rámci akce V bylo vítězství přáno ČSR a SSSR, přičemž někdy přibyl i srp s kladivem, popřípadě byl upraven vzhled poštovní schránky nápisy *Ať žije SSSR a Smrt Hitlerovi*.⁷⁹

Policejní posádka stanice ve Veletržní ulici měla vedle běžných denních událostí, kdy k zajímavějším patřilo třeba střežení úřední tiskárny, za úkol měla hlídat i okolí protektorátního Ministerstva vnitra, tudíž evidovala příjezdy některých významných představitelů protektorátní správy, například zemského prezidenta Richarda Bienerta a policejního prezidenta Rudolfa Charváta,⁸⁰ popřípadě prakticky denní průjezdy říšského protektora,⁸¹ ale též státního prezidenta Emila Háchy.⁸² Policista hlídkující před budovou ministerstva se dostal i k zajímavějším záležitostem, než byly jen záznamy o příjezdech potentátů, například 21. června byl osloven příslušníkem gestapa, který si stěžoval, že manželka koupila téhož dne na Letenském náměstí předraženou gumu. Na policejní stanici v budově ministerstva se

79 Tamtéž, zápis z 19. na 20. 7. 1941.

80 NA, f. PŘ-SK, kniha 437, zápisy z 20. 6. a z 18. na 19. 7. 1941.

81 Tamtéž, zápisy z 27. na 28., z 29. na 30. 6., z 30. a 1. 7., z 1. na 2. 7. atd. 1941.

82 Např. tamtéž, zápis ze 4. na 5. 7. 1941.

pak prodavačka i gestapák dohodli na vrácení zboží i peněz, s čímž byl gestapák plně spokojen.⁸³ Méně nadšený byl zaměstnanec statistického úřadu, který našel v době začátku východního tažení na chodbě své instituce pistoli se dvěma zásobníky.⁸⁴ To školák Jaroslav Šafránek by prokázal větší nadšení, ostatně pracovníci Zeměpisného ústavu si 26. června stěžovali, že jim do úředních prostor a do oken již několik dní kdosi střílí prakem či vzduchovkou. Následným šetřením byl zjištěn uvedený Šafránek, jemuž byly ihned zabaveny všechny vzduchovky. Rošťákova matka, která o synově zálibě prokazatelně věděla, byla pozvána na pohovor na policejní stanici.⁸⁵ Další události byly celkem banální, například polití dělníka skládacího uhlí špinavou vodou jednou uklízečkou.⁸⁶ Poměrně ojedinělý případ byl zaznamenán 9. července, kdy lékárníci zavolali policii, když jim malý chlapec donesl recept, pravděpodobně padělaný, na dvacet tabletek Eukodal, dnes známého pod jménem Oxykodon, jenž je začasť zneužíván jako droga. Chlapec vypověděl, že od jakéhosi vyzábělého muže obdržel 20 korun a recept, který měl vyzvednout, a drogu měl donést před Veletržní palác, kde hlídka objednavatele již nezastihla.⁸⁷

K význačnějším akcím, u nichž policie asistovala, náleželo setkání členů nacistické strany 1. července v Průmyslovém paláci na akci *Grossappel aller schaffenden Deutschen Prag* za účasti Karla Hermanna Franka a gen. Ericha Fridericiho.⁸⁸

Ačkoliv gestapo nezřídka žádalo protektorátní policii o pomoc (například při zjišťování, proč prodavačka neprodává pytel brambor, který měla přikrytý za stánkem, přičemž se hájila tvrzením, že nezná aktuální povolené ceny, dokud si je nezjistila u vedlejší prodejkyne),⁸⁹ v některých případech si naopak na policii stěžovalo, například v případě přetahované o doklad mezi jedním gestapákem a německým příslušníkem, což vyvolalo shluk lidí, které procházející policista automaticky vyzval k rozchodu.⁹⁰ Naopak shromáždění mužů od různých bezpečnostních složek vyvolal incident na bubenečském nádraží, kde bylo u jednoho z vagonů zjištěno, že z něj kape jakási chemikálie a z vagonu vychází kouř, což ihned vyvolalo zásah hasičů. Příčinou bylo porušení jednoho sudu.⁹¹ O několik dní později se požární poplach na nádraží opakoval, neboť jeden vagon patrně od jiskry z lokomotivy chytil, ale železniční zřízenci jej ihned uhasili.⁹²

83 Tamtéž, zápis z 21. na 22. 6. 1941.

84 Tamtéž, zápis z 22. na 23. 6. 1941.

85 Tamtéž, zápis z 26. na 27. 6. 1941.

86 Tamtéž, zápis z 26. na 27. 6. 1941.

87 Tamtéž, zápis z 8. na 9. 7. 1941.

88 Tamtéž, zápis z 1. na 2. 7. 1941.

89 Tamtéž, zápis z 10. na 11. 7. 1941.

90 Tamtéž, zápis z 5. na 6. 7. 1941.

91 Tamtéž, zápis ze 14. na 15. 7. 1941.

92 Tamtéž, zápis 16. na 17. 7. 1941.

Ráno 6. července našel policista *pobuřující letáček*, který ihned odstranil. Bohužel, obsah ve svém hlášení nepřiblížil.⁹³ Podrobnější však bylo hlášení, že v hospodě je obsluhován Žid mimo určené hodiny a že v jednom domě bylo členovi hlídky protiletectvé ochrany vyhrožováno zbitím.⁹⁴ Svoji existenci připomněla rovněž Vlajka, jejíž letáčky byly zlikvidovány ráno 15. července.⁹⁵

Dne 18. července byla hlídka jednou Němkou upozorněna, že v Letenských sadech *se zdržuje muž, který má rozepnutý [!] kalhoty a svůj pohlavní úd⁹⁶ obnažen proti ženám jdoucím* vystavuje, načež oslovený policista ihned sad propátral, ale exhibicionistu neobjevil, zato byl při návratu na své původní stanoviště osloven mužem, který tvrdil, že je z Úřadu říšského protektora a že si bude stěžovat na nedostatečnou hlídkovou činnost policie v sadech, kde se dějí takové hrozné věci. Legitimovat se odmítl s tím, že si další věci zařídí sám.⁹⁷ Naopak pomoci policisty se dožadoval německý návštěvník jistého hostince, který si stěžoval, že mu odmítli nalít. Cílem stížnosti se záhy stal i policista, neboť byl obviněn, že v hospodě prohlásil, aby mu pivo nedávali s dodatkem *Vyserte se na němce [!]*, respektive stěžovatel později upravil svoji výpověď v tom smyslu, že policista řekl: *Nedávejte němci [!] pivo[,] už má dost!* Policista se bránil, že hostinský jen postupoval podle vyhlášky zakazující další prodej alkoholu osobám podnapilým, což vysvětloval i podrážděnému návštěvníkovi, kterému se to vůbec nelíbilo a který před hosty obvinil policistu z opilosti. Ten si chtěl na potíživistu počkat na ulici před hostincem, aby zbytečně netropil více rozruchu, ale musel odběhnout k dopravní nehodě mezi tramvají a vojenským vozidlem, zatímco ochmelený Němec odešel z hospody rovnou na stanici, aby si stěžoval. Oba účastníky sporu prohlédl policejní lékař, který shledal policejního strážníka střízlivým, kdežto stěžovatel jevil známky opilosti, načež stěžovatel zažádal o zlikvidování celého případu, což napadený strážník odmítl.⁹⁸

V ranních hodinách 20. července policie ve velkém procházela obvod a maza-la písmena ČSR připojená k akci V, resp. na veřejných záchodcích bylo písmeno V doplněno o písmeno B s vysvětlivkou *Vítěz[stvi] Británie*.⁹⁹ Jediní vylepovači, které se policii podařilo zadržet, pracovali pro tiskárnu Orbis, která jim plakáty také vydala.¹⁰⁰ Patrně se jednalo o legální reklamu. Tažení proti písmenu V pokračovalo ve večerních hodinách 21. července, kdy byl na tzv. Hnědý dům v Langermarcko-

93 Tamtéž, zápis z 5. na 6. 7. 1941.

94 Tamtéž, zápis z 11. na 12. 7. 1941.

95 Tamtéž, zápis ze 14. na 15. 7. 1941.

96 Podrobněji k tomu orgánu viz FRIEDMAN, David M. *On. Kulturní dějiny penisu*. Praha: Columbus, 2003.

97 NA, f. PŘ-SK, kniha 437, zápis z 18. na 19. 7. 1941.

98 Tamtéž, zápis z 18. na 19. 7. 1941.

99 Tamtéž, zápis z 19. na 20. 7. 1941.

100 Tamtéž, zápis z 20. na 21. 7. 1941.

vě ulici¹⁰¹ vyvěšen červený prapor s písmenem V. Zástupce NSDAP se záhy dožadoval, aby prapor střežila policejní hlídka, která mu při občůzkách sice věnovala zvýšenou pozornost, ale nestačilo to a kdosi prapor zcizil, o čemž bylo vyrozuměno i gestapo.¹⁰²

Karlín

Dny těsně předcházející útoku přinášely pražským policistům běžné záležitosti, např. případy předražování potravin, jejich nepovolný prodej, kontroly zatemnění a dozor při sportovních a kulturních událostech, případně probíhaly kontroly plnění protizidovských opatření v podobě vyčlenění zvláštních nákupních hodin.¹⁰³ Pro 22. červen bylo poznamenáno, že slunce vychází ve 4:50 a zapadá ve 21:12. Téhož dne byla nařízena pohotovost a ve spolupráci s německou armádou byla střežena železniční trať pod Vítkovem. Zároveň byla vykonána kontrola dopravních značek v obvodu, při níž bylo zjištěno, že jsou *všechny značky ve stavu bezvadném*. Zatemnění bylo rovněž úplné.¹⁰⁴ Stejně bezproblémově proběhly následující den plánované sportovní a kulturní akce. Zajímavější věc se stala na nádraží v Libni, kde ve vlaku zůstal osamocený kufr naplněný různými druhy masa. Německý voják ze společné hlídky s protektorátním policistou předal kufr německé policii, která se o předměty doličné jistě ráda postarala. Mnohem tragičtější však byl další mimořádný případ, a to utonutí dospívajícího chlapce při koupání ve Vltavě.¹⁰⁵ Z řeky pak 6. července vytáhli tělo, které patřilo patrně oběti loupežné vraždy.¹⁰⁶ O něco lépe dopadla seniorka – oběť dopravní nehody, kterou automobil wehrmachtu odhodil a lehce zranil. Řidič z místa nehody ujel.¹⁰⁷ Takových případů, kdy vojenský účastník nehody ani nezastavil, bylo více¹⁰⁸ a policisté zaznamenali i dopravní nehodu policejního vozu využívaného gestapem,¹⁰⁹ nebo dokonce sražení chodkyně vozidlem SS.¹¹⁰ Jindy se dokázali civilní a vojenský řidič po srážce dohodnout, že neučiní oznámení, protože vozidla zůstala nepoškozená a nikomu se nic nestalo.¹¹¹ Nechyběl ani pokus

101 Dnes ulice U Smaltovny. JÍŠOVÁ, Kateřina; LAŠŤOVKA, Marek; LAŠŤOVKOVÁ, Barbora; TŘIKAČ, Josef. *Pražský uličník. Díl 3. Nově schválené názvy, prodloužení a přejmenování ulic z let 1998–2011, opravy a doplňky k 1. a 2. dílu, rejstřík německých názvů*. Praha: Scriptorium, 2012, s. 263.

102 NA, f. PŘ-SK, kniha 437, zápis z 21. na 22. 7. 1941.

103 NA, f. PŘ-SK, kniha 258, zápis z 20. na 21. 6. a z 21. na 22. 6. 1941

104 Tamtéž, zápis z 21. na 22. 6. 1941.

105 Tamtéž, zápis z 23. na 24. 6. 1941.

106 Tamtéž, zápis z 5. na 6. 6. 1941.

107 Tamtéž, zápis z 23. na 24. 6. 1941.

108 Např. tamtéž, zápis z 5. na 6. 7. 1941.

109 Tamtéž, zápis ze 14. na 15. 7. 1941.

110 Tamtéž, zápis z 16. na 17. 7. 1941.

111 Tamtéž, zápis z 25. na 26. 6. 1941.

o obyčejný podvod s nezaplacením zboží.¹¹² Dne 24. června nalezla skupina chlapců v řečišti Vltavy údajně ruský revolver se čtyřmi náboji. Munici sice zabavil pracovník říšské pošty a následně ji předal nějakému německému vojákov, ale s pistolí chlapec utekl. Bylo po něm vyhlášeno pátrání.¹¹³ Dalšího dne, 25. června, byl chycen pedofil pokoušející se na koupališti v křoví zneužít osmileté děvčátko.¹¹⁴ Vedle běžných případů bylo 28. června 1941 zjištěno vícenásobné poškození oplocení kolem vojenského cvičiště u Invalidovny.¹¹⁵ Dne 29. června proběhla další revize dopravních značek, které byly všechny v pořádku, a opět byla držena pohotovost při strážení dráhy spolu s německými vojáky pod Vítkovem¹¹⁶ a tyto kontroly a hlídky se opakovaly.¹¹⁷ Kromě toho 30. června poskytla policie doprovod konvoji německých vojenských vozidel z Karlína do Vršovic¹¹⁸ (tyto doprovody se občas opakovaly)¹¹⁹ nebo příležitostně asistovala při průjezdu vozu říšského protektora Konstantina von Neuratha.¹²⁰ Vedle některých případů porušení zatmění se objevilo toto zanedbání i ze strany okupační armády s poněkud svérázným průběhem, alespoň podle policejního hlášení: Vojenská hlídka v Invalidovně zjistila, že v jedné kanceláři se zapomnělo zhasnout, a zavolala dozorcího důstojníka, kterému předložila zapečetěnou obálku s klíčem od svítící místnosti. Důstojník však místnost odmítl otevřít s odůvodněním, že tak smí učinit *jenom v případě požáru aneb jiného většího nebezpečí*.¹²¹ S odvoláním na své zaměstnání v továrně pod německým dohledem chtěl v parku vyspávající muž vyhrožovat policistovi, který jej eskortoval na stanici k legitimování. Samozřejmě neuspěl.¹²²

V noci z 30. června na 1. července byly vylepeny v obvodu stanice ve větším množství letáčky s textem: *Bijte zrádce národa: Židy, zednáře a marxisty. Smrt Benešovi a jeho pomahačům z N[árodního] S[ouručenství]. Také náš den přijde! Vlajka*. Letáčky, pokud to bylo možné, hlídky ihned strhaly a zavedly pátrání po pachatelích či pachatelích.¹²³

Vlajkaři o sobě dali vědět i v noci z 1. na 2. července, kdy policista Josef Bouček při hlídce podél oplocení Invalidovny našel na veřejném osvětlení další letáčky: *Je Národní souručenství pro národ[,] nebo pro kočku? Vlajkaři vás zdraví po očku*;

112 Tamtéž, zápis z 23. na 24. 6. 1941.

113 Tamtéž, zápis z 24. na 25. 6. 1941.

114 Tamtéž, zápis z 25. na 26. 6. 1941.

115 Tamtéž, zápis z 28. na 29. 6. 1941.

116 Tamtéž, zápis z 29. na 30. 6. 1941.

117 Např. tamtéž, zápisy z 3. na 4. 7., z 5. na 6. 7., z 6. na 7. 7., z 21. na 22. 7. 1941.

118 Tamtéž, zápis z 29. na 30. 6. 1941.

119 Např. tamtéž, zápis z 15. na 16. 7. 1941.

120 Tamtéž, zápisy z 5. na 6. 7. 1941 a 9. na 10. 7. 1941.

121 Tamtéž, zápis z 5. na 6. 7. 1941.

122 Tamtéž, zápis z 8. na 9. 7. 1941.

123 Tamtéž, zápis z 30. 6. na 1. 7. 1941.

Naši partajníci kradli čestně. Národní soud. Na vědomí dává Vlajka. Objevil se také z předchozího incidentu známý letáček vybízející k napadání odpůrců fašismu. Kromě toho na ohradu přibyla štětkou a vápnem vyvedená další hesla, například *Smrt Židům, šibenici bolševikům – Vlajka; Smrt židovským vrahům – Vlajka; Zednáři z vlády, Rys do vlády – Vlajka.* Policista letáčky a hesla ihned odstranil, ale ani tentokrát se nepodařilo dopadnout pachatele,¹²⁴ a tak se v noci ze 4. na 5. července objevily další letáčky. Vedle některých již známých textů se nově objevila hesla *Byli jsme před Národním souručenstvím, budeme i po něm! Vlajka a Vlajka zvíťezí.* Odstranění letáčků i nápisů, stejně jako pátrání, proběhlo úplně stejně jako v předchozích případech.¹²⁵ Dne 9. července pak přišel oznámit jeden číšník, že zaslechl dva hosty – patrně vlajkaře – mluvit o připravovaném napadení policie.¹²⁶ O několik dní později bylo mužstvo policie podrážděno faktem, že 13. července odmítl majitel hospody prodat pivo příšlým policistům, ač jiným hostům naléval.¹²⁷ Dne 10. července byly zjištěny antisemitské výroky na karlínské synagoze, ke kterým se přihlásila Vlajka.¹²⁸ Asi nepřekvapí, že předpokládaný vlajkař nelibě nesl, když zaznamenal před místní synagogou výrok jisté ženy, která se vyjádřila *o všesění někoho ve spojitosti s protižidovským nápisem na synagoze*, a ihned se dožadoval pomoci policie,¹²⁹ která ovšem byla nucena vyšetřovat jednu úspěšnou a jednu neúspěšnou sebevraždu v jisté židovské rodině.¹³⁰ K rasově motivované potyčce došlo i v jedné hospodě, kde jeden z hostů napadl údajnou Židovku konzumující pivo, která se ovšem vůbec nedala a útočnicka poškrábala a u policie si na násilníka stěžovala. Policisté to zaevidovali jako napadení ženy.¹³¹

V noci ze 14. na 15. července našli hlídky rozhozené letáky zvoucí na přednášku Vlajky s nápisy bezprostředně se dotýkajícími nového polního tažení sil *Osy: Čechové! muži [!] i ženy práce, dělníci a dělnice[,] přijďte všichni vyslechnouti pravdu o ruském národu a jeho nelidských uchvatitelích rudé internacionále a český dělník J. Hallman promluví na téma Evropa a Češi v boji proti bolševismu.*¹³² Samotná schůze vlajkařů, na které tyto letáky zvaly, se konala 16. července za účasti cca 120 osob a proběhla v klidu.¹³³ Policie také zjišťovala osud zmizelé vývěsní skříňky NSDAP, která ale nebyla ukradena, nýbrž sejmuta za účelem opravy nátěru.¹³⁴

124 Tamtéž, zápis z 1. na 2. 7. 1941.

125 Tamtéž, zápis ze 4. na 5. 7. 1941.

126 Tamtéž, zápis z 9. na 10. 7. 1941.

127 Tamtéž, zápis z 13. na 14. 7. 1941.

128 Tamtéž, zápis z 10. na 11. 7. 1941.

129 Tamtéž, zápis z 15. na 16. 7. 1941.

130 Tamtéž, zápis ze 17. na 18. 7. 1941.

131 Tamtéž, zápis z 11. na 12. 7. 1941.

132 Tamtéž, zápis ze 14. na 15. 7. 1941.

133 Tamtéž, zápis z 16. na 17. 7. 1941.

134 Tamtéž, zápis z 16. na 17. 7. 1941.

Vedle smutných či s okupací spojených případů se odehrávaly samozřejmě i poněkud svérázné životní situace, policisté například asistovali při legitimování muže, který údajně při vyhlížení z okna plívl z prvního patra do hrnku s polévkou ženě, která právě procházela kolem domu.¹³⁵

Akce V vyvolala všeobecnou kreativitu i v jinak klidném Karlíně, kde 19. července jeden z policistů našel pět rozhozených červenobílých písmen V s fialovým nápisem na bílé části: *Smrt Němcům*.¹³⁶ Velmi neklidný byl 22. červenec 1941. Nejprve hluboko v noci vystřelil příslušník SS poplašný výstřel, když v noci spatřil policejní hlídku kontrolující dětské hřiště u německého rozhlasu. Jeho velitel vzápětí prosil hlídku, aby incident vyvolaný nezkušeným vojákem nehlásila někteřému německému velitelství, s tím, že své podřízené náležitě poučí. Jelikož se ve strukturách policie nacházelo několik důstojníků německé národnosti, byla to žádost více než bláhová. V brzkých ranních hodinách našla policie 34 letáčku v podobě rudé pěticípé hvězdy. Jedenáct z nich neslo nápis *Proletáři všech zemí, spojte se*. S těmito příhodami snad souvisela následná kontrola obvodu okrskovým velitelem.¹³⁷

Vysočany

Vysočany, resp. stanice ve Zbuzkově ulici, žily obvyklými událostmi, tj. dopravními nehodami, polním pychem, pokusy o sebevraždy, náhlými úmrtími, poličním hašteřením obyvatel, dohledem při sportovních a kulturních událostech, převozem choromyslných a překvapivě časté byly případy hazardních her (i za účasti mládeže). Zajímavější byly například asistence při dopravě letadel z továrny Aero na kbelské letiště.¹³⁸ V továrně samotné pak policie zaevidovala pracovní úraz v podobě popálení horkým asfaltem.¹³⁹ Nakonec 22. července byla nařízena prohlídka obvodu za účelem hledání ilegálních nápisů a letáků, ale žádné nebyly nalezeny.¹⁴⁰

V Hloubětíně řešili vedle dopravních přestupků a polního pychu a vůbec potíží při prodeji různého zboží nezvyklé množství veřejných hádek, bitek a urážek,¹⁴¹ nevyjímaje temperamentní sportovní příznivce vášnivě urážející kritiky vyvolaného sportovního klubu.¹⁴² K ojedinělým případům patřila krádež poštovního pytle.¹⁴³

135 Tamtéž, zápis z 9. na 10. 7. 1941.

136 Tamtéž, zápis z 18. na 19. 7. 1941.

137 Tamtéž, zápis z 22. na 23. 7. 1941.

138 NA, f. PŘ-SK, kniha 747, zápisy ze 7., 10., 11., 16., 18. 7. 1941.

139 Tamtéž, zápis z 18. 7. 1941.

140 Tamtéž, zápis z 22. 7. 1941.

141 NA, f. PŘ-SK, kniha 765, průběžné zápisy od 20. na 21. 6. 1941.

142 Např. tamtéž, zápis z 21. na 22. 6. 1941.

143 Tamtéž, zápis z 6. na 7. 7. 1941.

Bohužel, prostředí, kde se dařilo polnímu pychu na nejrůznějších zahrádkách, políčkách apod., vyhovovalo i exhibicionistům masturbujícím na veřejnosti.¹⁴⁴

Žižkov

O rázovitosti Žižkova se přesvědčil komisař gestapa Leo Jassirský, který při návštěvě krejčího pozoroval, jak kočí bije koně bičem přes hlavu, což příslušníka tajné policie přimělo k zákroku, při kterém kočího Josefa Starostu, slovenské národnosti, také dvakrát švihl přes hlavu, přičemž kočí si to nenechal líbit a gestapákovi to oplatil. Ten ihned požádal o pomoc policii. Kočí se bránil, že Jassirského uhodil dříve, než mu ten sdělil, že je úřední osobou, a že koně bil proto, neboť kousal. Jassirský však oznámil, že věc si vyřeší cestou německých úřadů,¹⁴⁵ které beztak některé výkony přenechávaly protektorátní policii, kterou téhož dne pověřily zadržením brusiče Miroslava Mazače, o kterého jevílo zájem gestapo.¹⁴⁶ I Žižkovem samozřejmě projížděly kolony okupační armády¹⁴⁷ nebo osamělé vozy a tu a tam docházelo k nehodám,¹⁴⁸ ba i za účasti obrněných vozidel německé pořádkové policie.¹⁴⁹ Policie pak musela obecně šetřit i obvyklé problémy s dodržováním jízdního řádu, polní pych, pokousání psem, pracovní úrazy, kontroly vozidel, rušení nočního klidu a močení na veřejnosti, milenecké a manželské hádky (včetně násilí), rvačky na ulici, dokonané i nedokonané sebevraždy a asistence u exekucí. K celkem banálním případům se řadilo střílení ze vzduchovky po ptáčích, kterým si krátili čas dospívající chlapci.¹⁵⁰ V jiném případě kluci donesli policii nalezenou flobertku s municí.¹⁵¹ Jindy policie naháněla nezaměstnané ženy pobývajících nedovoleně na nákladovém nádraží,¹⁵² popřípadě monitorovala návštěvu gen. Fridericiho s dalšími vysokými důstojníky v mauzoleu na Vítkově.¹⁵³ Pomoc byla poskytnuta i četnictvu¹⁵⁴ nebo úředníkovi protektorátního Ministerstva vnitra, jakož i různým soudům.¹⁵⁵

Sledovaný 22. červen se i na žižkovské poměry zvětšil větším počtem případů veřejného násilí, konkrétně výtržností při sportovních událostech (např. fotbalu, kde došlo k napadení hráče žižkovského týmu divákem, a v zápasnické aréně, kde

144 Tamtéž, zápis z 11. na 12. 7. 1941.

145 NA, f. PŘ-SK, kniha 499, zápis z 20. 6. 1941.

146 Tamtéž, zápis z 20. 6. 1941.

147 Např. tamtéž, zápisy z 20. 6., z 21. 6. a 15. 7. 1941.

148 Např. tamtéž, zápis z 23. 6. 1941.

149 Tamtéž, zápis z 30. 6. 1941.

150 Tamtéž, zápis ze 14. 7. 1941.

151 Tamtéž, zápis z 18. 7. 1941.

152 Tamtéž, zápis z 15. 7. 1941.

153 Tamtéž, zápis ze 7. 7. 1941.

154 Tamtéž, zápis z 15. 7. 1941.

155 Tamtéž, zápis z 22. 7. 1941.

se obecenstvo rozvášnilo při surovosti jednoho ze zápasníků tak, že vtrhlo do arény a židlemi a holemi napadlo vinného zápasníka, takže musela ihned zakročit policie a ukončit zápas, ovšem ještě na ulici se diváci shlukovali a pobízeč k napadení zápasníka musel být zatčen).¹⁵⁶ Pravda, již o několik dní později utrpěl při utkání jeden z fotbalistů dvojnásobnou zlomeninu¹⁵⁷ a při jiném utkání došlo ke zranění oka,¹⁵⁸ jindy došlo ke zlomenině.¹⁵⁹ Častá byla také zjištění totožnosti pro různé urážky a rozepře, ale vyskytlo se i zjištění totožnosti v případě obvinění z nakažení pohlavní chorobou.¹⁶⁰ Žižkovští policisté se na rozdíl od svých kolegů častěji setkávali s nošením nedovolených odznaků sportovních klubů.¹⁶¹

S ohledem na události na světové scéně však bylo významné, že zatemnění bylo bezchybné¹⁶² a jen jedna opilá ženština mluvila na říšskoněmecké vojáky ubytované v místní sokolovně, kteří ji předali policii v domnění, že je snad uráží. Když obě bezpečnostní složky shledaly, že žena je doopravdy opilá a blábolí cosi o oblečení, uznal zástupce okupační armády, že nemá smysl se případem dále zabývat.¹⁶³ Policejní stanice posloužila také jako místo ztrát a nálezů pro zapomnětlivé příslušníky okupační armády.¹⁶⁴

Policie zde řešila rovněž stížnosti na omezený prodej, jeden německý příslušník si například dokonce vynucoval na policistovi zásah proti trafikantce, která se ale hájila příslušnou vyhláškou, kterou stěžovateli dala přečíst, a svorně s policistou odkazovala na berní správu, zatímco jiná stěžovatelka naříkala, že si nemůže zakoupit brambory, a přítomného policistu ve sporu s prodavačkou odbyla slovy: *Nezastávejte se jí, vy od ní dostanete, co chcete*; oznámení pro urážku stráže však bramborchtivá žena jistě nechtěla, ale přesto ji dostala. Jako z jiné planety působí hlášení o rozmnožení mšic před jedním z domů,¹⁶⁵ zatímco stížnosti na odmítnutí prodeje zboží přibývalo a objevovaly se i zprávy o krádežích drobného hospodářského zvířectva,¹⁶⁶ popřípadě o dalších incidentech před obchody s potravinami.¹⁶⁷ Ostatně policisté mimo službu a jejich rodiny byli občas účastníky takových výstupů, kdy například obchodnice odmítla prodat potraviny pro policejní rodinu jejich známým s tím, že manželka policisty si může dojít sama, neboť dotyčná *není taková milostivá paní, že si pro ně posílá, ať si přijde stoup-*

156 Tamtéž, zápis z 22. 6. 1941.

157 Tamtéž, zápis z 25. 6. 1941.

158 Tamtéž, zápis z 28. 6. 1941.

159 Např. tamtéž, zápis z 18. 7. 1941.

160 Tamtéž, zápis z 13. 7. 1941.

161 Např. tamtéž, zápisy z 29. 6. a 5. 7. 1941.

162 Tamtéž, zápis z 23. 6. 1941.

163 Tamtéž, zápis z 22. 6. 1941.

164 Tamtéž, zápis z 26. 6. 1941.

165 Tamtéž, zápis z 27. 6. 1941.

166 Tamtéž, zápis z 28. 6. 1941.

167 Např. tamtéž, zápisy z 1. 7. a 5. 7. 1941.

nouti do fronty. Jelikož dotyčná manželka se doma starala o novorozence a manželovi, který se šel zeptat po důvodu, proč nebyly brambory prodány, ztropila obchodnice veřejnou scénu, podali na protivnou prodávající oznámení.¹⁶⁸

Zvýšený zájem představoval nález jednoho kusu dělostřelecké munice z první světové války¹⁶⁹ či nález revolveru.¹⁷⁰ Dne 4. července před druhou hodinou ranní slyšel jeden z hlídkujících policistů zpívat skupinu asi jedenácti mužů píseň *Volha, Volha*. Většina pěvců při příchodu policisty utekla, přičemž s jedním z nich se policista dostal do potyčky, při níž mu spadla přilba a vypadla šavle z pochvy. Údajně neúmyslně pak protivníka udeřil obuškem do tváře, zatímco diváci výjevu otevřeně fandili civilistovi.¹⁷¹ O několik dní později byl nalezen blíže neurčený ilegální leták.¹⁷² Druhý den bylo v noci sesbíráno 119 ostře protiněmeckých letáků,¹⁷³ což vyprovokovalo vlajkaře, kteří v noci ze 7. na 8. července v počtu asi čtyřiceti mužů namalovali v obvodu několik protizidovských a protikomunistických hesel, přičemž hlídkující policista, který skupinu zastihl, marně žádal jejich mluvčího o legitimování, a než došel na stanici, aby přivolal posily, skupina zmizela. Po dotazu na noční službu gestapa byly nápisy ponechány do dalšího rozhodnutí.¹⁷⁴ Zatímco gestapo přemýšlelo, hlídka ráno 9. července zjistila nápis *Ať žije rudá [!] armáda*; výtvor byl zamalován zavolaným zřízcem olšanských hřbitovů.¹⁷⁵ Pozdě večer 10. července se podařilo policistovi zadržet distributora letáků Františka Moravce (nar. 19. března 1902) z celkem pětičlenné skupiny.¹⁷⁶

Divoký Žižkov hned druhý den potvrdil svoji pověst, kdy zažil několik výstřelů, které dokonce ohrozily procházející mladou maminku s kočárkem. Policie však pachatele nevypátrala a z hlášení se naskýtala možnost, že mohla střílet dvě děvčata, která prchla k *Deutsche-Studenten-Heimu* (Švehlovým kolejím), ale šetření na místě nikoho neodhalilo. Kromě toho došlo k několika rvačkám, potyčkám a inzultacím, z nichž nejzajímavější se udála mezi dvěma poddůstojníky z Heeresarchivu, *Zweigstelle Prag* a jedním vlajkařem v hostinci *U krále z Poděbrad*. Vlajkař Jaroslav Brejla (nar. 10. února 1901) si v podnapilém stavu přisedl k oběma vojákům, kteří se ihned přesunuli k jinému stolu, kam je ovšem následoval i Brejla, načež si nechal zahrát píseň *Volha* a následně se pokoušel vybírat peníze na Německý červený kříž, když přítomným hostům rozkázal, že každý musí přispět dvacet korun, k čemuž poznamenal, že je stejně propije. Němečtí poddůstojníci jej upozornili, že se chová nevhodně,

168 Tamtéž, zápis z 10. 7. 1941.

169 Tamtéž, zápis z 29. 6. 1941.

170 Tamtéž, zápis z 1. 7. 1941.

171 Tamtéž, zápis ze 4. 7. 1941.

172 Tamtéž, zápis z 6. 7. 1941.

173 Tamtéž, zápis ze 7. 7. 1941.

174 Tamtéž, zápis ze 7. 7. 1941.

175 Tamtéž, zápis z 9. 7. 1941.

176 Tamtéž, zápis z 10. 7. 1941.

došlo ke strkanici, kdy je Brejla nazval dráteníky a vyběhl na ulici, kde se dožadoval patroly. Příchozímu policistovi tvrdil, že uvnitř jsou falešní vojáci a že příspěvní na sbírku bylo jedním z hostů odmítnuto slovy, že *sere na německý červený kříž*. Onoho hosta však nebyl s to označit a rovněž oba poddůstojníci popřeli, že by něco takového zaznělo. Během cesty na policejní stanici se Brejla choval k vojákům drze, strkal se s nimi a do toho vyřvával: *Já jsem Vlajkař [!], mně se nic nemůže státi*.¹⁷⁷ Ostatně s jednáním s policií měl Brejla dlouhodobé zkušenosti: od počátku třicátých let bobtnal jeho spis vedený u policie pro různé hospodářské delikty, případy veřejného násilí (obvykle hádky s manželkou, s níž byl opakovaně vyšetřován pro hrubé týrání dětí, přičemž při prosazování svých zájmů se dovolávali gestapa a hlásili se k německé národnosti), opilství, rušení veřejného klidu, výhrůžky a ohrožování sousedů a někdy i manželky a dětí nožem. Po válce byl pro zločin udavačství odsouzen na sedm let těžkého žaláře.¹⁷⁸

Do zavřené hospody se dožadoval vstupu příslušník SS v civilním oblečení, kterého majitelka marně upozorňovala, že ještě nenastala otevírací hodina. Esesák strčil nohu do dveří a majitelce zkroutil prst, ale žena se nedala, útočnicka odstrčila, což jej překvapilo, a zavřela dveře. Alkoholuchtivý esesák *tímto jednáním cítil se uražen a vzdor tomu, že byl podepsaným [policistou] upozorněn, že se jedná o soukromožalobný přestupek urážky na cti, žádal, aby bylo učiněno oznámení na policii*, která téhož dne vyrušila vlajkaře od malování hesel typu *Smrt rudým vrahům*.¹⁷⁹ Druhý den už měla Vlajka štěstí a nebyla policií rušena, tudíž se zmožla na vyvedení většího počtu zásadních sdělení, například *Runový kříž, symbol všech čechů [!]; Smrt emigrantům v Londýně; Židé jsou váleční stváci [!] a vrahové křesťanů [!]; Boj říše[,] boj náš; Vítězství [!] říše, vítězství [!], čechů [!]*. Hesla byla vzápětí zamalována. Téhož dne bylo na vítkovský památník promítáno písmeno V, což poněkud narušilo zatemnění, a policie chvíli zjišťovala, o co se vlastně jedná. Pro jistotu byl pak hlídkou strážěn elektrický kabel zajišťující promítání.¹⁸⁰ Hlídkující policista sice u památníku žádného sabotéra ve sledovaném období nepřistihl, ale na upozornění dvou děvčátek ve věku sedmi a osmi let, že byla osahávána na intimních místech, vyhledal a předvedl pachatele. Druhý den po prvním promítání bylo v brzkých hodinách nalezeno třináct komunistických letáků *Pravda národa – ČDO 1941 – SSSR je naše spolu s výzvou do boje*. Na dalším místě bylo objeveno třicet čtyři ručně vystříhaných pěticípých hvězd z jedné strany červeně zbarvených.¹⁸¹ Téhož dne byla zvláštní pozornost věnována nalezenému poštovnímu holubovi, který od neznámé nálezkyňe putoval na poštovní úřad, odkud jej předali policii

177 Tamtéž, zápis z 11. 7. 1941.

178 NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna, kart. 850, sign. B 2926/2, manipulační období 1941–1950.

179 NA, f. PŘ-SK, kniha 499, zápis ze 17. 7. 1941.

180 Tamtéž, zápis z 18. 7. 1941.

181 Tamtéž, zápis z 19. 7. 1941.

k dalšímu zařízení.¹⁸² Na Žižkově bylo rovněž zřetelné, že akce V vyprovokovala zejména komunistický odboj k propagační činnosti a v noci z 19. na 20. července bylo v obvodu vylepeno množství nálepek hlásajících *Hitler se topí – potopme ho!*; *Již vzhůru[,] psanci této země; Poslední bitva vzplála* a hlavně praktická informace *Od 18. VII. se tvoří v Sovětském svazu Československé legie*. Policie za pomoci domovníků nálepky zničila či učinila nečitelnými.¹⁸³ O dva dny později bylo nalezeno ilegální Rudé právo z 11. července 1941.¹⁸⁴

Závěr

Informace, že od oběda 11. července 1941 byl u holešovických policistů v evidenci hledaných veden *psík štěně, japonský pinčl [!] světlehnědé barvy, ostříhaný, chlupy má jen na čumáku a nohách dlouhé*,¹⁸⁵ jen podtrhuje genialitu díla Jaroslava Haška a jeho příležitostného experta na zvířata a jejich krádeže Josefa Švejka a zároveň dokonale vystihuje zjištěné skutečnosti. Bez ohledu na dosavadní dění na světových válčistích a 22. června 1941 čerstvě odstartovanou hekatombu obyvatel Sovětského svazu lidé chtěli, stejně jako za průmyslových jatek první světové války, žít pokud možno nerušeně bez ohledu na světové události nebo vládnoucí režim. Někteří chtěli situaci využít ve svůj prospěch (vlajkaři), jiní naopak usilovali o její zvrácení, přičemž lze připustit, že hodnocení Sicherheitsdienstu bylo správné: Nové válečné dobrodružství proti dosavadnímu partnerovi spolu s předchozími úspěšnými represivními zásahy sice vedlo k vnějškové pasivitě, ale nárůst protiněmeckých nálad a zjevných postojů se stal záhy nepřehlédnutelný a na podzim 1941 si vynutil přitvrzení okupační politiky spojené s nástupem Reinharda Heydricha.¹⁸⁶ Pozoruhodná je též skutečnost, že zatímco dění například na Malé Straně zůstalo i po příchodu Reinharda Heydricha dlouho nezměněné,¹⁸⁷ prapodivný klid v oblasti pražských centrálních nádraží v létě 1941 je v naprostém rozporu s klokotající živostí této oblasti krátce po osvobození.¹⁸⁸ Zajímavá je i rozdílnost jednotlivých čtvrtí, a to

182 Tamtéž, zápis z 19. 7. 1941.

183 Tamtéž, zápis z 20. 7. 1941.

184 Tamtéž, zápis z 22. 7. 1941.

185 NA, f. PŘ-SK, kniha 437, zápis z 11. na 12. 7. 1941.

186 K tomu nejnověji viz ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica (ed.). *Za Reinharda Heydricha / Po Reinhardu Heydrichovi (Síla a střet nacismu a českého (československého) odboje a jeho transformace do „druhého života“*). Praha: Historický ústav, 2021.

187 K projevům života za Heydrichovy přítomnosti viz HUBENÝ, David. *Heydrichova vláda a život v pražských ulicích (z materiálů policejního okresního komisariátu Malá Strana)*. In: ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica (ed.), ref. 186.

188 HUBENÝ, David; KRUGLOVÁ, Naděžda. Bezpečnost v osvobozené Praze. Případy spojené s Rudou armádou v oblasti bývalého Okresního policejního komisariátu III – Dolní Nové město. In: БОРИСЕНКО, Ю. А.; ПОЛУНОВ, А. Ю.; ШЕВЧЕНКО К. В. (ред.). *Итоги второй мировой войны 1939–1945 гг. и народы Центральной и Восточной Европы: историческая память и современность*. Минск: Колорград, 2020, с. 169–186.

v oblasti denních případů daných začasť i složením obyvatelstva (různé potyčky) a vůbec reliéfem dané čtvrti (například polní pých), ale i v aktivitě odbojových a kolaborantských skupin, přičemž ty druhé měly zpočátku navrch, neboť počáteční úspěchy sil Osy považovaly za své, i když následná akce V (Victoria) přinesla okupované společnosti vítaný symbol, proti němuž se bylo možné vymezit. Nejzajímavějším zjištěním však je minimální, a místy dokonce nulová odezva na útok na SSSR, respektive fakt, že v některých čtvrtích se nepodařilo zjistit žádnou reakci, což ovšem mohlo být dáno dříve avizovanou skutečností, že policisté nic nezapsali, nebo to můžeme vysvětlit obavami z represí. Ignorování válečné reality v celé čtvrti můžeme jistě vyloučit.